



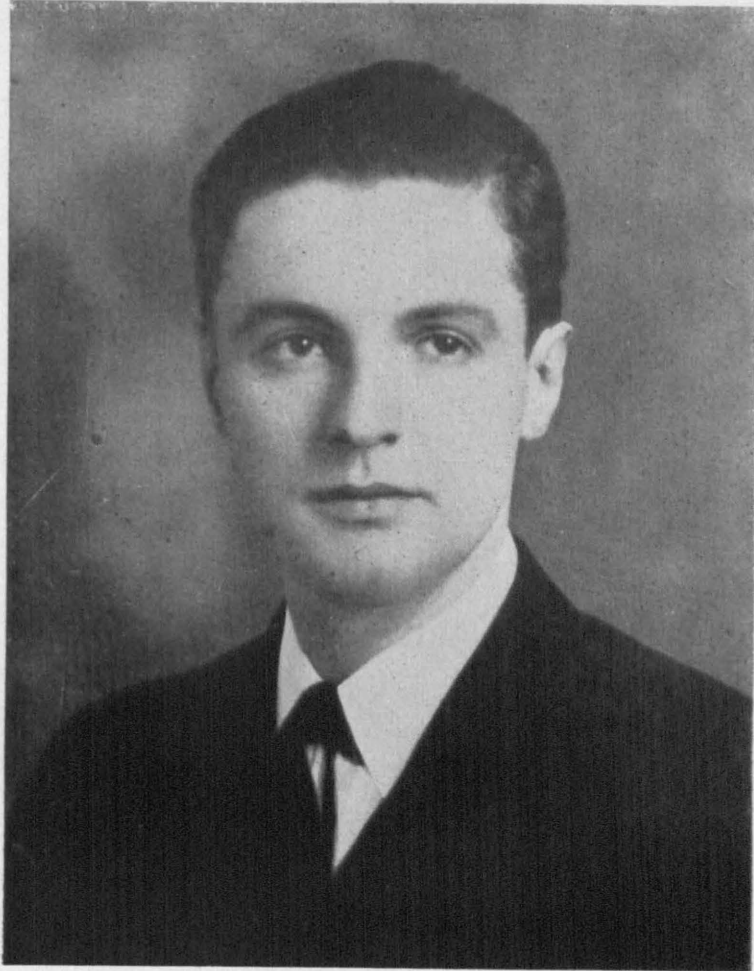
# УКРАЇНСЬКИЙ ЛІТОПИС



1 2 8 4 6



УКРАЇНСЬКИЙ  
Б. 562.....  
МУЗЕЙ-АРХІВ



На правах рукопису.

ПОДОРОЖ

ВЕЛЬМОЖНОГО ПАНА ГЕТЬМАНИЧА

ДАНИЛА СКОРОПАДСЬКОГО

до Злучених Держав Америки й  
Канади

Осінь 1937 - Весна 1938.

---ooOoo---

ГЕТЬМАНИЧ ДАНИЛО

і рід Його.

Гетьманіч Данило Скоропадський належить до давнього й визначного в історії України Роду. Предком Роду Скоропадських був Федір Скоропадський з Уманщини. Він і його син Ілля прилучились до повстання Богдана Хмельницького проти Польщі на самому його початку весною 1648 року. Федір Скоропадський поляг головою у славнім бою коло Жовтих Вод, а його син Ілля дістає незабаром високий уряд генерального референдарія.

Сини Іллі Скоропадського - Іван, Василь і Павло, перейшли в 1674р. на лівий беріг Дніпра /тоді правобережжя було зовсім зруйноване Поляками, Москалями й Турками/ й оселилися в теперішній Чернигівщині. Були вони люди освічені, отже їх зразу прийнято було за гетьмана Самойловича /1672-1687/ до Генеральної Військової Канцелярії, яка звалась тоді Державна Канцелярія України.

Іван Скоропадський дуже скоро зробив собі службову кар'єру. Ставши близьким співробітником Мазепи, Іван Скоропадський - коли Мазепа став Гетьманом - виконував важливі дипломатичні місії, головно до Москви. Опісля став писарем Чернигівського полку, а пізніше дістав пост Стародубського полковника. Як видатний представник старшинської верстви, Іван Скоропадський був учасником Мазепиного заміслу увільнити Україну від Москви, але через несподіваний поход шведського короля Карла XII на Україну, був відрізаний військами царя Петра I на півночі України й не міг своєчасно з'єднатися з українським військом Мазе-

пи. На раді, окликаній 6 листопаду 1708 року у Глухові, козацька старшина, рятуючи те, що ще можна було в тодішнім катастрофальним становищі рятувати, проголосила Івана Скоропадського Гетьманом України.

Становище Гетьмана Івана Скоропадського було нелегке. Йому доводилося, на старі літа, здержувати розгін переможця Петра I в його стремліннях знищити українську державність. Одночасно, Гетьман Скоропадський не забував давних товаришів — Мазепинців, що каралися на еміграції після програної битви під Полтавою. Як міг старався він притулити їх в Україні, не зважаючи на доноси своїх таки земляків.

Цар Петро почав обмежувати владу Гетьмана, обкромлювати автономію краю, а то й фізично винищувати його сили. Старий Гетьман попав у дуже скрутне становище: про отверту опозицію не було що й думати з огляду на страшний московський терор. Гетьман окільки міг, обороняв права України. Останнього удару — заснування в 1722 р. т. зв. Малоросійської Колегії, що мала контролювати гетьманське правительство — старий Гетьман не міг перенести й помер 1722р. у своїй столиці — Глухові, після повороту з подорожі до Москви.

Брат Гетьмана, Василь, безпосередній предок Гетьманича Данила, як уже згадано, також почав свою службу в Генеральній Канцелярії. Він також виконував різні дипломатичні доручення українського правительства, був сотником Чернігівського полку, потім начальником полкової артилерії й нарешті — генерал-бунчужним Гетьмана. Третій брат Павло, ще за часів Самойловича попав до Турків у полон і пробув у неволі більше як 30 років. Вже як його брат став Гетьманом, удалося Павлові Скоропадському визволитись з неволі й повернутися на ясній зорі, на тій воді, до рідної України.

Син Василя, Михайло Скоропадський, належав до найвидатніших фігур на Гетьманщині XVIII віку /жив між 1697 — 1758/. Був він високо освідчений й прекрасний промовець. Користувався великим впливом серед старшини й займав посаду генерального підскарбія /міністра фінансів/. Інтересувався літературою, опроваджував собі книжки й часописи з закордону.

Син його, Яків Скоропадський, скінчив курс у Київській Академії, подорожував по Європі, брав участь у козацькому житті, займав різні уряди і вкінці був генеральним бунчужним, останнім, що займав ту посаду, бо Москва окумувала самоуправу України. Яків Скоропадський тішився великою популярністю серед козацтва.

Син Якова, Михайло Скоропадський, присвятився військовій службі і вийшов з війська секунд-майором. Його син, а прадід нашого Гетьманича — Іван Скоропадський /1805—1887/ був визначним громадським та культурно-освітнім діячем.

Два рази був прилуцьким повітовим маршалком і губерніальним маршалком Полтавщини й вкінці став державним радником. Брав визначну участь при визволенні українських кріпаків та дбав про освіту Українського народу.

Діти Івана Скоропадського – Петро і Єлисавета, замужна Милорадович, записалася золотими буквами як громадські та освітні діячі. Єлисавета Милорадович /1832–1890/ була одною з найбільших культурно-освітніх діячок. Дбала вона про освіту українського народу, дім її в Полтаві став центром українства, а кожна українська акція знаходила в ній щедрю меценатку та опікунку. Її коштом видано багато українських книжок, як наукових так і популярних, для народу. Вона оснувала та удержувала ряд шкіл у Полтаві й на Полтавщині. Та найбільше заслужилася Єлисавета Милорадович як фундаторка Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Дізнавшись про заміри своїх співробітників – оснувати Товариство, що дбало б про українську науку та довідавшись про їх турботи щодо фондів, вона пожертвувала на ту ціль княжий дар 9.000 гульденів /1873р./ За ті гроші закуплено друкарню й започатковано наукову працю у згаданому Товаристві, яке стало дійсною, хоч не офіційною Академією Наук. Завдяки Науковому Товариству ім. Шевченка, повстали часописи "Зоря" й "Записки".

Брат Єлисавети, Петро Скоропадський /1824–1885/, батько Гетьмана Павла, а дід Гетьманича Данила, ослужив у кавалергардському полку, де визначився великою відвагою та неабі якими здібностями. В 29 році життя, став полковником і одержав цілий ряд відначень. За свою хоробрість у війнах на Кавказі дістав золоту зброю. Та не зважаючи на блискучу кар'єру й велику майбутність, що стелилась перед ним, він покинув військову службу та віддався громадській праці. Працював головню над знесенням кріпацтва та над іншими соціальними реформами.

Мати Гетьмана Павла Скоропадського – Марія з Міклашовських, була дочкою Дарії Олсуфєвої, а її прабабка Марія Салтикова, дочка Василя Салтикова і Марії Голіциної, походила з прямої лінії від Гедиміна, предка литовсько-українських княжих династій.

Дружина Гетьмана Павла, а мати Гетьманича Данила – Пані Гітьманова Олександра, походить з визначного роду Дурново. Предок того роду Індрио, по хрещені названий Леонтієм, приїхав з Германії в Чернігів 1353р. Тим Індриоом був Аврі де Монс, граф Фляндрії, що попавши в полон на остров Кипр, утік звідти зі своїми синами в Чернігівщину та прийняв там православну віру. Позатим Гетьманова Олександра, внучка Олександри княгині Волконської, яка в дальшій поколіні походять в простій лінії від Великого Князя Київського Святослава II, Чернігівського, сина Ярослава Мудрого /+ 1076/.

Павло Скоропадський, син Петра й Марії з Міклашевських, уродився 3. травня 1873р. Свої дитячі роки провів пізній й

Гетьман України в маєтку свого батька в Тростянці, Прилуцького повіту на Полтавщині. Тут у будинку була велика колекція пам'яток української старовини, що переходила як фамільне добро з покоління на покоління. Тут висіли портрети гетьманів, полковників та іншої старшини, висіла стара козацька зброя. В домі додержувано старосвітських українських звичаїв, шановано давні традиції. Це все мало духовий вплив на розвиток хлопця, виховуючи в ньому любов і пошану до рідної старовини й національної культури. Пізніше ця любов скріпилася під впливом визначних українських діячів того часу й приятелювання з ними. Після короткого перебування в Стародубській гімназії, відвезено молодого Павла до Петербургу і умішено до Пажеського Корпусу /привілейована військова школа/. По скінченню науки, Павло Скоропадський вступив офіцером до Кавалергардського полку, де колись служив і його батько. В часі російсько-японської війни він виїхав добровільно на фронт, записавшись до козацького полку сибірського війська. В 1905 р. дістав рангу полковника, в 1910 р. дістав 20-тий драгонський полк, а в р. 1911 лейб гвардії кінний полк, з яким, маючи вже рангу генерал-майора, вступив у всевітню війну 1914 р.

Дня 11-го січня 1898 р. Павло Скоропадський одружився з Олександрою Дурново, дочкою генерал-ад'ютанта Петра Дурново і його дружини Марії, уродженої княжни Кочубеївни. Молоді роки провела пізніша Гетьманова України на Полтавщині, де її матері належали великі маєтності /села: Чутвово, Кочубеївка, Іскровка, Скороходово/, серед українського оточення й природи.

У світовій війні Павло Скоропадський дуже в скорому часі дістав 1-шу гвардейську дивізію й рангу генерал-лейтенанта. За розбиття від Каушенем німецької лядверної бригади дістав орден св.Юрія. В кінці війни командував 34-им корпусом, з яким увесь час брав участь у боях.

Літом 1917 року, за згодою вищої команди й за порозумінням з Генеральним Секретаріатом у Києві, почав українізувати свій 34-ий корпус: воляки - Москалі та інших національностей вилучались з корпусу й передавались інших частин, так само й офіцери, а натомість до корпусу, що дістав назву 1-го Українського Корпусу, вохдили воляки й офіцери Українці з інших військових частин.

На осінь 1-ий Український Корпус, уявляє собою добре зорганізовану й чисто національну українську військову частину. Коли вкінці 1917 року стався в Росії большевицький переворот і на Київ з фронту йшли демобілізовані збольшевичені війська, генерал Скоропадський обсадив своїми Українцями головні залізничні лінії, розбив і розброїв большевиків і потім, уже розброєних, вислав десятками й сотками потягів на Московщину круженим пляхом

через Білорусь, щоб оминати українські землі. Цим врятував він Київ і вою Наддніпрянську Україну від погрому.

Серед національно настроєних військових українських кол придбав собі генерал Скоропадський велику популярність. Виявом цього було між іншим обрання його на почесного отамана Українського Вільного Козацтва на з'їзді в Чигирині, 6. жовтня, 1917. р. Але ця популярність викликала недовіря й підозріння в колах Центральної Ради, де побоювалися, що Командант Українського Корпусу зробиться Гетьманом. Неприхильники ген. Скоропадського подбали про те, щоб розкласти агітацією й роздратувати невидачею теплої одежи й чобіт козаків I-го Українського Корпусу, що розгорнувся був у 40-тисячну регулярну українську армію й був одинокою поважною українською боєвою силою.

Бажаючи зберегти хоч рештки організованої збройної української сили, генерал Скоропадський зрікся командування Корпусом і віддався зразу організації Вільного Козацтва, а опісля організації політичній, що назвала себе "Українською Народньою Громадою". До цієї організації звійшов цілий ряд старшин з Українського Корпусу й Вільного Козацтва. В думках провідників "Української Народньої Громади" склався твердий погляд, що тільки сильна влада в руках одної людини може вивести Україну з безладдя й анархії. Найкращою формою для такої влади була стара історична форма гетьманства, а найбільш відповідним кандидатом до тої влади був нащадок гетьманського роду — Павло Скоропадський.

Тодішнім українським правительством не було задоволене також і селянство. Уряд не хотів вислухати селянської делегації в числі 200 селян — хліборобів з Полтавщини, щоб не запроваджувати соціалізації землі й та делегація, виїхавши до дому, заповіла скликання хліборобського конгресу в Києві.

І цей хліборобський конгрес, що відбувся у Києві 29-го квітня 1918 р., вирішив долю Центральної Ради, а разом і форму державного ладу на Україні.

Хліборобський конгрес, при участі коло 3.000 осіб /самих уповноважених делегатів було 6.432/ заявився за сильною владою в руках одної особи й проголосив Павла Скоропадського гетьманом України. На селі почувлись оклики: Гетьмана! Гетьмана! В той сам мент появился Павло Скоропадський. Голова зборів попрохав присутніх заспокоїтися й заявив, що на селі є той, хто якраз надасться на Гетьмана й предложив проголосити Гетьманом України Павла Скоропадського. У відповідь селя задріжала від вигуків: "Хай живе Гетьман!" Коли все затихло, Гетьман подякував конгресові за довір'я і прийняв владу. Після закінчення конгресу єпископ Никодим

поблагословик і помагав Гетьмана в самому соборі св. Софії, а потім уої процесією вийшли на Софійську площу, де відправлено молебень. Хор співав: "Многая літа Гетьману всієї України."

Так відбулось проголошення Гетьмана Павла Скоропадського, одно з найімпозантніших в цілій нашій історії. І по 196 - ох роках, державна керма України перейшла в руки нащадка Гетьманського роду Скоропадських.

Зі всіх політичних рухів між сучасними українцями жодне знамя легітимности /правоправности/ має тільки один рух: той, що обстоює права до українського престолу у Києві Гетьманської Династії Скоропадських. Обстоює тому, бо тільки в гуртуванні й організації всіх українських сил біля Одного Роду, бачить одну можливість створення Самостійної і Незалежної Української Держави.

Династія - значить рід, який править, або правив якоюсь державою.

Ми вже бачили на початку цієї статті, Гетьманський рід Скоропадських правив Україною в першій половині 18 століття, а першим Гетьманом з того роду був Іван Скоропадський. Майже 200 літ пізніше не лише завдяки своїм заслугам у боротьбі за визволення й для оборони України, але і на тій підставі, що Рід Скоропадських правив Україною вже в давніх часах, прийшов до влади легальний правитель України, Ясновельможний Гетьман Павло Скоропадський, що обняв гетьманську булаву в 1918 р.

Третім легальним /правоправним/ гетьманом України буде Син Гетьмана Павла, Вельможний Гетьманич Данило, що в р.р. 1937-38 відвідав український нарід в Америці й Канаді, де здобув собі й нашій державній справі симпатії всіх розумних людей, своїх і чужих, які тільки мали нагоду зустрічатись з Ним.

Вельможний Пан Гетьманич Данило уродився 13. лютого, 1904р., / по старому стилю 31. січня, 1904р. / в Петербурзі. Названий Данилом в честь Гетьмана Данила Апостола. Початкову освіту одержав він вдома. Батьки звертали особливу увагу на вивчення чуженецьких мов і сьогодні Пан Гетьманич володіє чотирма ов товими мовами, крім матірної - української /англійською, французькою, німецькою й російською/. Починаючи від 10-го року життя В.П. Гетьманич окладав щорічно іспити в першій клясиці гімназії в Петербурзі. Отже учився дома, а раз в рік ставав перд іспитовою комісією.

Від пятого року життя Гетьманич Данило проводить кожне літо в родових маєтках Своїх Батьків в Україні: або в Полошках на Чернигівщині, або в Тростяниці на Полтавщині.



В тих родових мастках гетьманич Данило мав можливість кожного літа безпосередньо знайомитись з життям українського селянства й сільської інтелігенції. Тут пан Гетьманич формував свої перші враження про Україку. Тут він часто їздив верхи, ловив рибу й будував "мазанки" із селянськими хлопцями. Пан Гетьманич ще й сьогодні згадує в розмовах одного учителя з села Восківці, біля Тростянки, який з захопленням переливав у молоду хлепчаду душу чар творів Тараса Шевченка, зачитуючи йому деякі поезії з "Кобзаря". Уже в той час Гетьманич говорив українською мовою з полтавським говором, що призначений як зразок чистоти та правильності нашої рідної мови.

В. 1911 р. Пан Гетьманич виїхав до Фінляндії, де Батько його командував у той час драгонським полком у Вільманстранді. Тут Пан Гетьманич вивчив добре їзду на лещатах і нерідко оставав в заводи з фінляндськими реверсниками.

#### СИН ГЕТЬМАНА В КИЇВІ.

Російська революція зостала Гетьманича Данила в Петербурзі, де він перебував переважно з цілою Родиною, крім Батька, аж до проголошення Гетьманства в Україні. В літі 1918 року Гетьманський Уряд вивіз Гетьманську Родину спеціальним потягом з Петербурга до Київа.

Від того часу Гетьманич Данило жив з цілою Родиною в Гетьманській Палаті, під бачним оком гетьманських гвардістів — Серджів.

Під впливом його учителя, полк. Никифора Блаватного, поглиблюється й поширюється український національний світогляд Гетьманича. Зростає в його й почуття обов'язку та відповідальності, бо учитель постійно звертає увагу Гетьманича на значіння й конечність наслідкового Гетьманства. В Київі Гетьманич Данило вчився українській гімназії В. Науменка.

#### НА ЧУЖИНІ.

Під осінь 1918 р. Пан Гетьманич вислав усі свої діти до Одеси, під охороною вірних людей. Поїхав туди й Гетьманич Данило. Пані Гетьманова залишилась у Київі. З Одеси Гетьманські діти переїхали до Ялти на Кримі. Під час наступу большевиків на Одесу, вони знову вернулись до того міста, що його в міжчасі заняли російські добровольці й альянтовські війська: Англійці, Французи, й Греки. Гетьманські діти мали ще змогу виїхати до Румунії, а звідтіля до Царгороду. В ті трагічні для України дні Гетьманські діти не знали нічого про долю Пана Гетьмана й

Нані Гетьмансової. Чи zostалися вони в Києві, чи виїхали? Коли так, то куди? Чи вони живі й здорові?... Із Царгороду Гетьманські діти виїхали в Сальоніки до Греції, а звідти потягом до Атен. З Атен пароплавом через Коринтійський проплив до Італії.

Минало вже одинадцять місяців, а Батьки ще не знали де їх Діти, ні Діти нічого не знали про Батьків. Щойно в Римі вдалося установити зв'язок Дітей з Батьками. Врешті діла Гетьманська Родина, з Гетьманом, зустрілась в Лозанні, Швейцарія.

В Швейцарії Гетьманич Данило вступив до французької реальної гімназії в Лозанні, яку закінчив з відзначенням в 1922 р.

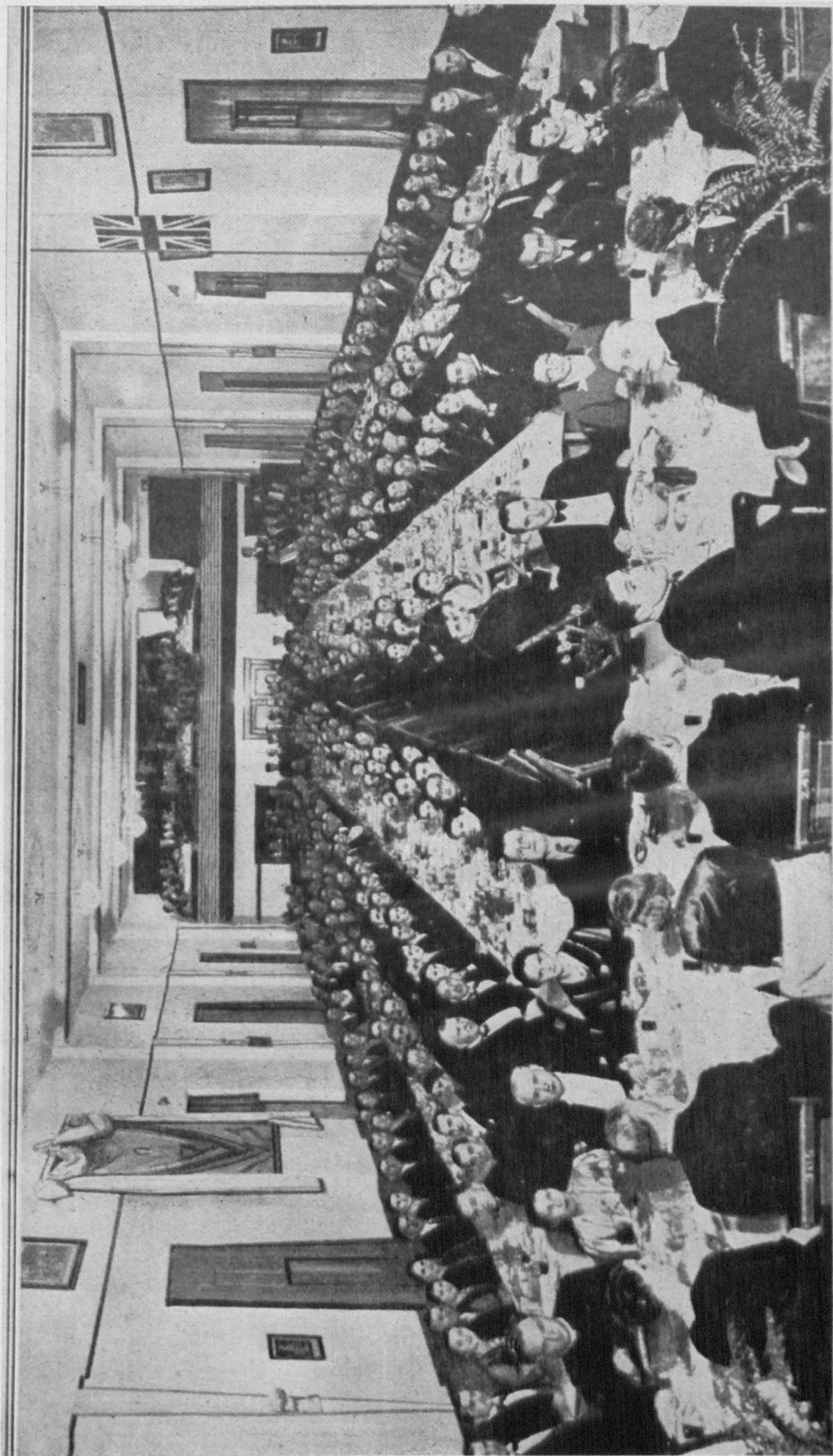
Після закінчення гімназії в Швейцарії, Пан Гетьманич виїхав до Німеччини, де вже перед тим поселилася була Гетьманська Родина. Спочатку працює Він цілий рік як звичайний робітник на фабриках Сіменса і Шукерта в Берліні. Придбавши необхідний практичний стаж, вступив Гетьманич до Високої Технічної Школи в Шарлотенбурзі. В часі інженерських студій, брав активну участь в українському студентському житті в Німеччині, спочатку як член Товариства "Основа", а пізніше як Голова Товариства "Дніпро". По скінченні Високої Технічної Школи, коли став дипломованим інженером, працював Гетьманич в Сіменса й Гальско чотири роки: від кінця 1928 до кінця 1932 року.

Тоді, коли Пан Гетьманич відбував практичний стаж і працював на Нолітехніці, розвивалася жива праця Гетьманців-Державників. Відновлений Гетьманський Рух зачав пробивати мури серед українського суспільства й захоплювати дораз то ширші круги. В тім часі Гетьманич сходиться ближче з самим ідеологом того Руху, бл.п. Вячеславом Живинським і решткою визначніших Членів Українського Союзу Хліборобів Державників. Вони підготовляють Пана Гетьманича до його історичної ролі в українськiм національнiм житті.

Коли ж Гетьманичеві сповнилося 21 рік, Гетьманці чільні Гетьманці звернулись до Нього з запитом, чи готовий Він перебрати після Батька свого права й обов'язки Пана Гетьмана супроти Руху й України і вже тепер відповідно zorganizувати своє особисте життя. Гетьманич попросив дати йому ще деякий час на роздумування з огляду на важливість відповіді. Через рік Він доводить офіційно до відома Гетьмана й чільних Гетьманців про своє рішення. Воно — позитивне.

В кінці 1932 р. Пан Гетьманич залишає інженерську працю й віддає свої сили виключно українській політичній праці.

В 1937 — 38 роках Пан Гетьманич відбув подорож до Сполучених Штатів Північної Америки й до Канади, а весною 1939 р. виїхав до Англії, де його й застала війна.



Бенкет в честь В. П. Гетьманіча в салі Українського Народнього Дому в Едмонтоні. В. П. Гетьманіч, в першому ряді від глядача, посередні. (18-го грудня, 1937 р.)

## УКРАЇНСЬКА ПРЕСА ПРО ГОСТИНУ П. ГЕТЬМАНИЧА

## в АМЕРИЦІ.

В статті " На мартінезі гостини Гетьманського Сина в Америці", в числі з 21-го жовтня, 1937.р. Редакція "Української Зорі" /Дітройт/ писала:

"Як уже подавалося в нашому органі, від шістьох тижнів на вільній землі Вашингтона гостить Син Гетьмана України - В. Пан Гетьманіч Данило Скоропадський. За цей час Він побував у цілому ряді стеїтів Злучених Держав та виступав перед тисячами Українців у таких великих осередках українських емігрантів як Шикаго, Дітройт, і Клівленд.

Ми були наочними свідками цих виступів Гетьманського Сина серед українського загалу в цих колоніях і можемо цілком правдиво й безсторонньо сказати, що ті виступи Репрезентанта українського Гетьманського Роду були блискучі. Вони були блискучі і зовнішньою стороною і своїм внутрішнім змістом.

В особі Гетьманіча Данила всі Українці, що його бачили, насамперед побачили молодого, але сильного духом українського патріота, який знає, чого треба Українському Народові й ясно представляє Собі, як треба всім нам працювати, щоб найкорше здобути державну незалежність на Рідних Землях. Велика наукова ерудиція Гетьманського Сина, його глибоке знання цілої Української Справи та його величезне докладне знання міжнародних відносин на європейському континенті й в цілому світі - являється для нас твердою запорукою, що ми, Українці, маємо правдивого Репрезентанта Українського Народу нашої доби, який достоїно оборонить інтереси Української Нації перед цілим чужинцевим світом та зуміє повести з повним успіхом Український Народ по шляху національно-державного відродження, слави й могутності.

Окрізь поява його серед старшої української генерації викликає справжнє відродження підупавшого духа, окриляє животворними надіями навіть хронічно-песимістичні натури нашого суспільства. А людей, що досі були активними в нашій національно-громадській і політичній житті, жене до нової діяльності, до творчої роботи зі ще більшою енергією та завзяттям.

Зустрічі молодого й мудрого Гетьманського Сина з українською молоддю на Американській Землі, викликають у тісній мелодії великий, небувалий у її житті ентузіазм. І цілком зрозуміла причина такого захоплення молоді особою Гетьманського Сина: українська молодь своїм чистим і здоровим молодечим інстинктом вбачає в Нім свого правдивого Вождя - Вождя Молодої України. Щобільше: напевно українська молодь ліпше розуміє молодого Гетьманіча Данила, ніж її

родичі - батьки - продукт чужинецьких національно-державних і культурних впливів, через цілі століття поневоленого життя їх.

З ПРОМОВИ В. П. ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА  
у Вінніпегу / Канада 11 грудня  
1937.

Шановна Громадо!

Коли 18 літ тому Гетьманський Рух відновлявся на еміграції, після недавньої національної поразки на Українських землях, тих перших, новітніх Гетьманців була горстка. Стали вони відважно на оборону Гетьманської Ідеї, бо вірили, що тільки ця Ідея дасть змогу знову об'єднати в нових, більш досконалих формах розпорошені українські сили і створить для них новий духовий і організаційний осередок. Йшли вони проти течії, проти упередження нашого скастизованого різними неукраїнськими гаслами громадянства, проти безвідповідальності тодішніх провідників, що хитаючись від одної крайності до другої, не бачили одного, головного: досвіду нашої многовікової історії.

В оновленій формі Гетьманська ідея ожила. Впродовж довгої боротьби вдалося цю ідею поширити серед нашого патріотичного суспільства. Виробились поволі кадри робітників гетьманців, поволі викувався і далі виконується тип українського державника. Сьогодні слово гетьманець є зрозуміле для кожного, хто в тій чи іншій формі стикається з політичним життям. Сьогодні Гетьманський рух став незаперечним фактором цього українського суспільного життя і з цим фактором кожний поважний спостерігач мусить рахуватись.

І я щасливий почути тут, в центрі Канадійської Децесії, авторитетний голос її духовного провідника й Українського Патріота, що так глибоко підходить до питання нашої невеселої української дійсності і який бачить світлу будучину для нашої нині ще поневоленої Землі, в об'єднанні довкола Гетьманського Прапора!

Застановляючись довше над зовнішньо-політичним положенням, Гетьманіч звертає увагу на крайню необхідність об'єднання всіх українських сил.

Для нашого внутрішнього об'єднання мусимо зробити перший крок: позбавитись нетерпимости, що не дозволяє Українцям, які стоять у різних політичних таборах, знаходити шлях один до другого. Не забуваймо, що український вільний рух ще молодий, і що знаходиться він ще в стадії

x/ В. П. Гетьманіч має тут на увазі Єпископа Василя Ладику.

формування. Помилки в минулому не означають, що ті самі помилки будуть повтворюватись у майбутньому. Те не боїмся простягати руки до всіх чесних Українців, що це сьогодні в інших політичних таборах, бо тільки в процесі спільної практичної роботи зникне назажди те, що нас роз'єднує.

Мусимо також стремити до того, щоб віроісповідні різниці між українцями не стояли на перешкоді до їх політичного зближення й об'єднання. Бо ж Україна одна для всіх Українців, незалежно від того, хто до якого віроісповідання належить".

Гетьманич переходить далі до питання взаємовідносин між Західними й Східними Українцями, яких культурні й історичні шляхи часто були різні. Сьогодні рішуче необхідне якнайглибше пізнання один другого. Кожна поверховість у цьому відношенні може в майбутньому мати фатальні наслідки.

Звертаючись до присутньої молоді, Гетьманич підкреслює необхідність для неї, поруч пізнанням української історії й сучасних політичних обставин, як найбільше озброюватись модерним знанням, яке в сьогоднішніх бурхливих часах являється передумовою для здобуття справжньої політичної сили. Зокрема треба звертати увагу на науки фізико-технічні, господарські, на модерні соціологічні питання й особливо на військовий вишкіл.

ПРОМОВА В. П. ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА  
в Едмонті 22. грудня 1937.

В своїй промові виголошеній перед представниками греко-католицької і православної молоді Едмонту, Гетьманич подякував за слова прихильності до нього, виголошені попередніми промовцями. Після того в коротких словах описав перебіг дотеперішньої своєї подорожі по Злучених Державах і Канаді, підкреслюючи головні моменти в своїх стоунках з широкими колами українського громадянства, як рівноз в чужинцями. Далі Гетьманич зробив нарис міжнароднього положення в Європі, закликаючи підкінець українську молодь до більшої внутрішньої єдності перед обличчям грядущих подій, що можливо вже у скорім часі дадуть нам змогу більш активно працювати на рідних Землях.

"Українська визвольна боротьба" — окаяв Гетьманич в своїх кінцевих підсумках — "є революційна. Української держави нам ніхто не дасть, мусимо її вибороти ціною власного зусилля й власної крові, бо тільки тоді вона буде тривала. Для того України треба хотіти так, щоб боротьба за неї стала головною ціллю нашого життя. В тій боротьбі особливо молодь наша мусить відограти

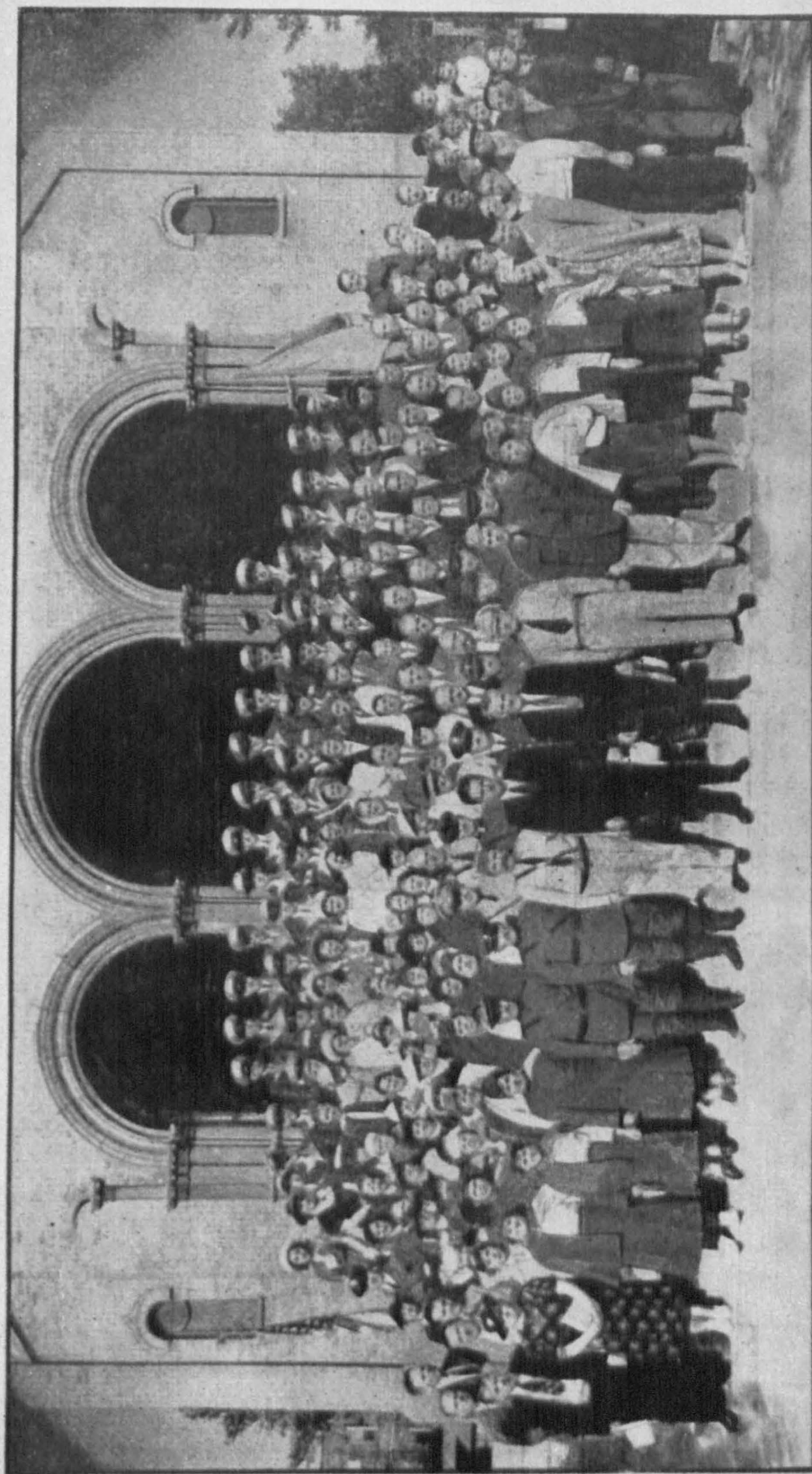
велику, оскільки не рідавчу ролю, бо тягар її снаде в першу чергу на плечі молоді. Боротьба та тільки тоді матиме успіх, коли будемо до неї відповідно підготовані. Без широкої підготовки всі жертви підуть намарне, буде розгублене джерело нашої майбутньої сили — наше молоде покоління. Мелодь муосьть це знати.

Підготовка муосьть бути в першу чергу духова, систематична й ясна. Муосьмо усвідомити собі чого ми хочемо й чому ми того хочемо, намічаючи тоді відповідні пляхи для практичної роботи. Без ширшого закресленних цілей і ясного пляну роботи, кожна втрата нашої національної енергії буде даремною, не дасть бажаних наслідків, а тільки ослабить нас. Ізза тактичних помилок провідників гинули армії, не дивлячись на героїства окремих воєнів; ізза тактичних помилок губили свою пробовість найсильніші національні рухи. Ми також належимо до одного великого національного руху. Підлягаємо отже тим же законам. Роблячи помилки, можемо зменшити нашу силу. Навпаки — після вдумчивого перегляду наших національних сил і правильної їх організації і координації — уявляючи зовнішні обставини — зможемо скоро отати важливим, оскільки не рідавчим чинником на Сході Європи.

Великою тактичною помилкою є передчасне кидання нашої молоді, щойно починає виходити в життя, у вир підпольної революційної боротьби там, де боротьба ця на сьогоднішній день по тактичним міркуванням безнадійна, натомість тільки анархізує і деморалізує нашу молодь, відриваючи її від нормальної духової й фізичної підготовки до великого загально-національного зриву, що, я вірю, сьогодні вже не так далеко.

Революційність необхідна, але вона корисна тільки тоді, коли проявлятиметься в олушний з тактичного боку мент, коли буде спрямована лише проти зовнішнього ворога, коли буде пересякнута рівночасно великою ідейністю й сполучена з залізною організаційною дисципліною, карністю й терпимістю по відношенню до всіх, навіть інако думаючих чесних Українців. Оскільки ж молодь наша буде виладовувати свій революційний запал проти інших Українців, оіючи рівночасно дух якоїсь кастової нетерпимості між українством — годі нам мріяти про національне окріплення.

І Ви, тут зібрані представники української молоді Канади, хоч і далеко від своєї старої Батьківщини, несете на своїх плечах великий обовязок. Обовязок цей — в першу чергу пізнати українську історію й українську дійсність, сумну і світлу, зі щирим внутрішнім бажанням добра для України; муосьте проаналізувати причини наших дотеперішніх невдач, і, зробивши відповідні висновки, власним плечем підперти зусилля українських патріотів, що в так тяжких обставинах борються за ліпшу долю України



В. П. Гетьманіч Данило серед членства II-го Округу СГД в Шинагу.

Свігана знята після закінчення правляльних зборів, перед церквою св. о. Нико ая в Шинагу. В. П. Гетьманіч стоїть в першому ряді (посередині). Праворуч В. П. Гетьманіч — Головний Отман СГД — Николай Гуль; ліворуч ала. Б. Пелеховіч і полк. О. Шаповал. В горі, у двох рядах — члени 3-ої молодечої сотні в нових парадних уніформах. (19-го червня, 1938 р.).



на Отарім Континенті.

Допомогти Ви можете багато: попереднє плекаючи дух національної солідарности, далі - збільшенням своєї духової і наукової кваліфікації, здобуттям впливів серед чужого оточення, завжди залишаючись Українцями; методичною пропагандою серед чужинців ідеї Самостійної, Вільної України, підкреслюючи світлі моменти нашої історії й ніколи не виносячи на суд їх наші внутрішні непорозуміння і сварки; якнайширшою організацією українських сил на еміграції, маючи на увазі не тільки місцеві інтереси у Вашій новій, прибраній Батьківщині, але й активну допомогу національній боротьбі, що точиться на українських землях. Для такої організації Ви маєте в цій вільній країні всі можливості. Мусите також плекати військового духа і, ескільки можливо, вчитись військового діла, використовуючи для того всі можливості, Мусите студіювати загальний ход світової політики, пам'ятаючи, що українство завжди відчувало брак людей, що уміють розбиратись в зовнішньо-політичних справах, а які вже тепер, в підготовчий період, дуже необхідні. Бо хто знає - може не один з вас візьме активну участь в подіях, коли знову рішатиметься доля України.

Не в силах українських, в їх сьогоднішньому положенню, створити для себе сприятливу кон'юктуру, використати її. Це залежатиме від того, що сказано вище: чи зуміють чесні й активні сили, що ділають сьогодні серед українства, евочасно порозумітись між собою, створивши один широкий, національний і екоординований Український фронт.

Хочу ще звернути Вашу увагу на елідуюче: підчас мого подорожування зауважив я гостру релігійну боротьбу між українськими греко-католиками й православними, еособливо в Канаді. Не входуку тут в еаналізування причин тої боротьби. Хочу тільки висловити моє щире побажання, аби боротьба ця не стояла на перешкоді до політичного порозуміння між всіма чесними українськими патріотами, щоб не еослаблювала вона нас внутрішньо еособливо тепер, коли ми мусимо виявити максимум національної едности й солідарности.

Всім Вам, Молоді Українці й Українки, бажаю у Вашій національній роботі енергії, витривалости і вірю в нашу еостачну перемогу.

### ВРАЖІННЯ ГЕТЬМАНИЧА ДАНИЛА З ЙОГО ПОДОРОЖИ ДО АМЕРИКИ.

Подорож моя по Злучених Державах й Канаді залишиться для мене світлим еспомином на ціле життя. Їхав я сюди, знаючи добре тільки ечотирьох людей: двох в Шикагу, одного в Дітроїті і одного в Теренті. Український світ за Океаном був мені мало відомий, еособливо щодо загальних обставин його існування. Мому еотверто признатиєсь, що еступаючи на американ-

ську землю рік тому, не знав певно, чи війнов я на ворожу територію, через яку прийдеться пробиватись зне-ред разом із тими жирими й вірними українськими патріотами, що мене до себе запросили, чи навпаки - війнов на землю, де знайду теплий прийом, гостинність, зрозуміння й підпертя зі сторони великої частини українського населення.

Останнє оправдалось. Щасливий з того. Прийняття, що я його зустрів, було несподіванкою для мене, але й для тих, що віддавна знають американські й канадські обставини. Було це недоцінюванням наслідків многолітньої роботи в напрямі вогняного зміцнення й поширення основних ідей нашого Руху.

Впродовж цілої подорожі відчував і тепер, після її закінчення, відчуваю сильний внутрішній зв'язок з усіма тими патріотами, що мені з ними довелося зустрічатись, говорити, обмінюватись думками. Не говорю про членів Союзу Гетьманців Державників. З цими людьми нахоплююся від багатьох літ в постійному, хоч і листовному контакті, зв'язує нас зне віддавна спільна праця й спільна боротьба; вони вже знали мене, а я їх. Мі, я маю на увазі викромі наших українські, поза гетьманських організаціями; маю на увазі так само наших фермерів і робітників, як і духовних провідників, бувших військових, інтелігентів, а особливо українську молодь. Всі вони підходили до мене, під час і після наших численних вібрань, гостили мене в себе й всіма способами старалися висловити мені опічуття й прихильність у зв'язку з тою працею, що її Батько, а й ті, що з нами, ведемо; а разом з тим із внутрішнім героїзмом заставлялися, як найліпше спричинитись до збільшення української внутрішньої сили, як об'єднати в одне ціле здорові зародки в нашій суспільній житті, що їх сьогодні вже всюди спостерігаємо, як закривати те, що ними лежить бездільно, невикористане для спільного зневольного діла.

Вірю в значіння й можливості нашої захаржанської еміграції, як важливої складової частини загального зневольного руху. Бачу її недомагання й темні сторони: внутрішні і зне внутрішні сили, що намагаться її заслабити, зне внутрішньо ослабити й розбити. Але в той же самий час спостерігаю її відпорність, свідому боротьбу, що провадиться за збереження її національного обличчя й для окріплення її. Бачу живу роботу, а тому вірю в перемогу цієї боротьби. Бачу особливо українську молодь, роджену в Америці й Канаді, що не дивлячись на вплив чужого оточення, починає все більше прислухатись до гоголу крива, з гордістю говорити про своє українське походження і, не зраджуючи своїй прибраній Батьківщині, повсюди отавати в ряди борців за ліпшу долю України.

Поважна робота вже переведена серед української еміграції для її національного піднесення і політичного усвідомлення. Велика заслуга й таких організацій, як Союз

Гетьманців Державників, що з подиву гідною твердістю витримав многолітню боротьбу за одкровення й обновлення українського політичного світогляду й неухильно йде вперед в тім же самім напрямі.

-o-o-o-o-o-

### ІВАН ФРАНКО

/ До 30-х роковин смерти 28.V.1916/.

28. травня минуло 30 років зє дня смерти Івана Франка-найвизначнішого письменника Галицької землі й одного з найбільших українських письменників взагалі. Видатний поет, талановитий повістяр, знаменитий критик і публіцист, великий учений, — нема такої галузі українського духового життя, де б Франко не вписав свого імени золотими літерами. Син сільського коваля, він сам пробив собі шлях до тих вершин, на яких, словами покійного Колесси, "народи міряють крила свого духа". Живучи вічно серед важких матеріальних обставин, переслідуваний австро-польською владою в розцвіті своїх сил, "вкелімінований" /виключений/ одні час з поміж українського суспільства своїми ж земляками за те, що не боявся казати їм правду в вічі, сломлений тяжкою невилічимою хворобою в останні роки свого життя, він ні хвилинку не знав відпочинку, робив коженку чорну роботу редактора й коректора, творив, працював за десятьох і залишив нам таку багатющу, на диво ріжносторонню літературну спадщину, як ніхто з наших письменників, за виїмком, може, Куліша. В короткій статті нема змоги й приблизно окреслити й схарактеризувати всю велич доконаної Франком праці — про неї постануть колись цілі монографії — але мені хотілося б пригадати лиш одну характеристичну рису духової вдачі Франка й визначити те, що нас сьогодні з ним особливо споріднює.

Я хочу пригадати надзвичайну смілівість духа Великого Письменника, його відвагу признаватися до своїх помилок, як тільки він приходив до переконання, що в чім помилюся. Учень Драгоманова, вихований в ідеї і поняттях соціалізма, Франко не мирився з безкомпромісовим ригоризмом свого вчителя, з його доктринерством. Звідси його суперечки й розходження з Драгомановим, особливо загострені в половині 1880-х років. Хто читав листи Драгоманова до Франка, той може ясно уявити собі характер цих розходжень. По смерті Драгоманова, видаючи в 1906 році перший том його листів, Франко писав у передмові, що великий учений і діяч поведився з своїм учнями "непедагогічно", що він то пригортав їх до себе, то відпихав своїм простоліпнім ригоризмом, своїм суворим пендантизмом. Та ось два роки пізніше, публікуючи в 1908 році другий том листування, Франко написав у передмові, що тільки тепер, перечитавши на ново

старі листи й обіймаючи нілість відносин Драгоманова до своїх учнів і прихильників, він зрозумів на скільки неоправдані були докори, які він зробив був два роки перед тим своєму вчителю. І. Франко, маючи мужність отверто визнати свою помилку, написавши вступ у новій передмові, що "Драгоманов був для нас /галицьких українців/ правдивим учителем і вповні безкорисно не жалував праці, писання, упісненя і навіть докорів, щоб наводити нас, літвих, мало освічених, виростилих у рабських традиціях нашого глухого кута, на краді, коніні шляхи європейської цивілізації. Можна сказати, що він за вуха тяг нас на той шлях". Запитаю: чи багато хто з нас має таку мужність визнати свої власні помилки?

В 1890 році, Франко, видаючи в польському перекладі том своїх оповідань, написав у передмові, що "не любить Русь" /так іще називали себе в той час галицькі українці/ і працює за-дл. неї лиш "в несього обовязку". Ціла була докорів і лайки в тодішній українській пресі була відповіддю на це припущення, і Франка "вигнаниковане" з українського суспільства. Він пішов "у найми до сусідів", себ-то, знайшов собі працю в редакції однієї польської газети у Львові. Своім противникам він відповів жартовливим віршем, де писав, звертаючись до тодішніх патріотів:

Ти, брате, любий Русь,  
Як добрий русень сала  
А я бужу її,  
Аби вона не спала.  
Ти, брате, любий Русь,  
Як дім, воли, корови,  
Я ж - не любж її  
З надмірної любови!

І в цієї "надмірної любови" до рідного народу, Франко й на роботі в наймах у сусідів продовжував збагачувати скарбницю українського письменства творами свого духа. Минуло кілька років. Польки ставили у Варшаві памятник Міцкевичу. Франко на сторінках віденського часопису "Ді Цайт" звернув увагу на те, що в поезії Міцкевича занадто підкреслюється небезпечний з морального погляду мотив "патріотичної зради", як ось зрада Кокрала Валенрода та других героїв Міцкевичевих творів Франко остерігав польське громадянство культом зради, перед її возвеличуваннями, як високо-патріотичного вчинку. За цю осторогу польки своєю чергою обкидали Франка лайку і вигнаникували його з свого товариства. Що Франко не був якимось неприхильником Міцкевича, про це свідчить написана ним дуже гарна біографія великого польського поета й прекрасні переклади цілого ряду його творів, видані окремою книгою в 1914 році, вже за часів тяжкої хвороби Франка. Я пригадав ці моменти в літературній біографії нашого славного письменника на те, щоб підкреслити його божкомпромісовулюб до правди й



На бенкеті Українського Американського Політичного Клубу в Дітройті.

Головний стіл на бенкеті в салі Українського Американського Політичного Клубу в Дітройті, Міш. Зліва направо: адв. І. Кузь, адв. П. Чарновський, проф. Ол. Шаповал, Впр. о. др А. Редквіч, голова Клубу М. Кіпчик, В. П. Гетьманіч Данило, соти. М. Федитник, Впр. о. Л. Сембратович, адв. М. Мозола, Впр. о. др С. Тиханський, І. Гавв. — (11. жовтня, 1937 р.).

цирність та сміливість у викваленні ним своїх думок.

Що нас сьогодні особливо опоріднило з Франком, це його ставлення до ідеї самостійної України. Вже в своїй статті в "Житті і Слові" 1895 року з приводу книжки Юліяна Бачинського "Україна ірредента" /1895/, де автор обґрунтовував неминучість повстання самостійної української держави наслідком розвитку продукційних відносин — без огляду на наше бажання чи небажання — Франко серйозно потрактував праця молодого тоді автора, хоч і не погоджувався зі способом його аргументації. Та ось на порозі 19. і 20. століть українська молодь заманіфестувала односторонньо на двох кінцях української землі — у Харкові і у Львові — що її політичним ідеалом є "самостійна українська держава від Карпатів до Кавказу", а неоволожена "Українська Револуційна Партія" видала р. 1900. брошуру Міхновського "Самостійна Україна". Коло цієї проблеми завязалась тоді на сторінках української преси полеміка "Буковина", що виходила у Чернівцях, гукуючи, присягаючи ідеал самостійної України зі становища "Здорового хлопського розуму" лежить по за межами можливого. Франко відповів на це знаменитою статтею під заголовком "По за межами можливого" на сторінках "Літературно-Наукового Вісника" /1900, XII/. Він писав у цій статті, що синтезом всіх ідеальних наших змагань, будовою, до якої повинні йти всі цеглини, має бути ідеал певного, нічим не в'язаного і не обмежуваного життя і розвитку нації. Все що йде поза рями нації, це або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до пакування одної нації над другою, або хворобливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими "вселядськими" фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації. "Може бути, пише Франко, що колиось надійде пора консолідування якихось великих міжнародних союзів для досягнення вищих міжнародних цілей. Але це може статися аж тоді, коли всі національні змагання будуть сповнені, і коли національні кризи та поневолення відійдуть у сферу історичних споминів".

Свою статтю закінчив Франко словами: "Ідеал національної самостійности в усякім погляді, культурнім і політичним, лежить для нас поки що, з нашої теперішньої перспективи, поза межами можливого. Нехай і так. Та не забуваймо, що тисячі стежки, які ведуть до його здійснення, йдуть просто туди під нашими ногами, і що тільки від нашої свідомости цього ідеалу, від нашої згоди кас нього буде залежати, чи ми підемо тими стежками в напрямі до нього, чи може звернемо на зовсім інші стежки... Ми муємо серцем почувати свій ідеал, муємо розумом уявляти його собі, взивати всіх сил і засобів, щоб наближуватись до нього, інакше він не буде існувати, і великий містичний фанталізм не створить його там, а розвій матеріяльних відносин перший потопче і роздавить нас як — сліпа машина". Відповіддю на цю пророчу статтю Франка були незабутні 1917—1918 роки.

## ДЕПРОЛЕТАРИЗАЦІЯ РОБІТНИКА.

Цей короткий нарис єсть розвиненням тез даних мною раніше. Мова йде про створення і оддоровлення Українського робітництва в майбутній вільній Українській Державі і, так-би мовити його депролетаризацію.

Тези мої такі:

1. Треба констатувати індустріалізацію України, що почалась остані десятиріччя і хоч може дещо зупинилась руїною, що її викликала війна, але безперечно буде продовжуватись за всіх можливих урядів.

2. Треба констатувати конечність цієї індустріалізації, що її вимагає і вимагатиме - з одного боку потреба створення власної Української промисловости, і з другого боку потреба створення міцного сільського господаря, боротьба з роздрібленням земельної власности, а значить потреба "відпомповування" з сільського господарства /нависше не кажемо: з села/ значної кількості населення. Паралеля є проблема "молодшого сина" в Англії. Цей "молодший син", не маючи пайки в родинному господарстві і маючи потребу заробляти шматок хліба за межами своєї країни, створив колоніяльну велич Англійської імперії.

3. Констатуємо національно-шкідливий напрямок цієї індустріалізації - створення денационалізованого - "інтерналізованого", деморалізованого пролетаря, що в свою чергу творить денационалізоване, неукраїнське місто, а значить і країну. Наслідки: марксизм, боротьба класова, революція і т.д. і т.п.

Першим засобом боротьби з цією денационалізацією єсть електрифікація. В Совітськїм Союзі перекручено можливости і напрямок електрифікації, висунувши тези, що 1/ електрифікація можлива лише в соціалістичній державі в умовах великої промисловости 2/ електрифікація плюс совєтська влада єсть комунізм. Одкинувши другу суто агітаційну, бездовідну тезу, обговоримо перше твердження.

1. Електрична енергія відрізняється од парової, механічної, гідравлическої й інших саме можливістю дріблення її, високим коефіцієнтом ефективности малого мотора, незрівняною економічністю і зручністю передачі її /енергії/ в довільній кількості в довільне місце.

2. Саме на великих підприємствах економічність електроенергії має одрізняється од економічности парової. Потреба в парі і гарячій воді на великих заводах вимагає будови своїх власних паровихень, а значить роблять економічно доцільною будову власних електровень потужністю в 25-50 мегават. Потребу мати на великому заводі власну електровню викликає також вимога безперервности подачі електроенергії від центральної районської електровні звичайно викликає катастрофу на такому великому підприємстві.

зметві. Наренті мотор в 100-200 килловат паровий цілком рентабельний, навіть порівняючи з електромотором /комплексно урахувавши вироблення і передачу енергії/ а часто і більш придатний в зв'язку з можливостями регулювання і переважанення. Таким чином ефективність постачання великого підприємства од центральної районної електро-вни, порівняючи з постачанням од власної силевни, вища.

Резюме: наявність великих районних електро-вни і електромереж - електрифікація країни - робота економічною саме наявність дрібних підприємств, родина-підприємств, що їх розташування не зв'язане з розташуванням великих міст. Все сказане про енергію електричну, що більше матиме місце за використання / в майбутньому / атомової енергії.

Підкреслюємо: Застосування електроенергії робить кустаря підприємця, родину - підприємця, підприємця - сільника / за місцем житла, не за фахом / конкурентно - спроможним з великим підприємством. Додамо, що роздільнення і географічного розпорощення промисловості вимагає і чисто воєнна небезпека / за умов повітряної, хемічної і атомової війни / концентрованої промисловості.

Можна констатувати, що в ідеалі в майбутньому ми матимемо справу в основному не з пролетарем міщаником, а з кустарем селянином /щось на зразок старосвітського сільського ковала, але озброєного сучасною найновітнішою технікою/. Цей підприємець - робітник житиме в атмосфері села, Українського села і лодним боком не буде надібний до сучасного пролетаря - робітника.

Ураховуючи, що час такої родини - підприємства не буде зайнятий цілком його продукцією /навіть за сучасної техніки 6 - 7 годинний робітничий день цілком покриває потребу в національній продукції країни/, треба гадати, що родина - підприємець одночасно не буде одірвана од землі, маючи свою садибу достатньої площі, що буде цілком покривати потребу цієї родини в сільсько-господарчих продуктах /можна порівняти з сучасним господарством робітника - залізничника/; з другого боку вона буде морально оздоровляти цього робітника - підприємця, тримаючи його на исключному рівні селянина хлібороба. Про роль кооперації в об'єднанні таких родин - підприємств поговоримо колись окремо.

Але безперечно будуть існувати і великі підприємства: шляхи сполучення, шакти, металургічні підприємства, електровни. Робітників цих підприємств також треба і можна депролетаризувати:

1. Господарським зацікавленням їх у виробництві шляхом випуску і розподілу серед робітників дрібних /50-100-200 карб./ акцій.

2. Видачею в аренду таким робітникам невеликих ділянок землі, субсидіюванням будівництва власних хат і купівлі



скотини /коров, ків, тощо/

Ця земля і хати мають переходити у власність робітника в залежності од кількості років, пророблених на цьому підприємстві і якості роботи.

Така господарча політика до певної міри прив'яже робітника до свого підприємства і витворить дідовичку передачу професії, утворить тии дідовичного майстра.

Безперечно така політика що до робітників певної категорії великих підприємств можлива лише за умов, коли ці підприємства належать державі, до якої держава потрібна, вона має провадити свою державну політику, керувати нацією, а коли так, вона повинна мати в своїх руках ключеву промисловість: вляхи, енергетику, надра і металургію.

О. Кохановський.

—o—o—o—o—o—



Банкет в честь В. П. Гетьманіча Данила в Нью Йорку.

В. П. Гетьманіч сидить за першим столом, з правої сторони, посередині (вказує стрілка). (31-го жовтня, 1937 р.)

## ВІДРОДЖЕНЕ "ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО".

В кінці 1917 року, коли по Україні під впливом розкладової агітації почала ширитися анархія, підпали, ггабунки і воєні насильства над мирним населенням, протн цієї анархії повстав зпочатку на Кшівщині, а потім і по других місцях, адоровий рух Вільного Козацтва. Народ сам увелься до самооборони й обрав собі стару, традиційну форму козацтва, так як це було келкох у нас, кілька сот літ тому: коли в XVI столітті уряд Литовської держави, до якої належала тоді Україна, не спремівся захистити її від татарських наїздів, наші люди самі взялися до самооборони, і так повстала українська козащина. Не дурно й у 1917 році козащина відродилася саме на Кшівщині, що була келкох історичного козацтва: тут по Руїні 17 віку козацтво знову за Паміа, тут повстало воно в 1768 році в формі Гайдамаччини; пригадаймо козащину, 1855 року, як хоростоко приборкану російським урядом, 20 років пізніше виникла відома "чигиринська справа" 1877 року, коли революційні агітатори загралн саме на козацьких традиціях чигиринських селян і підбурили їх до повстання; той же самий Чигирин став осередком і "Вільного Козацтва" в осени 1917 року, коли в ньому відбувся з'їзд, що обрав за почесного отамана генерала Павла Скерепадського, пізнішого Гетьмана України.

Українська інтелігенція й українські політичні партії зневажили рух Вільного Козацтва й не піддержали його. Ідея більшевизму заляла Україну й змела козацьку організацію. В 1918 році уряд Української Держави заходився був організувати козацтво як окрему військову верстуву на зразок колишнього козацтва на Гетьманщині 17-18 століть. Але упадок Української Держави не дав цій справі розвинутися. Тепер ми чуємо про якийсь рух "Вільного Козацтва" на еміграції: ось перед нами відозва, підписана "Неклеральним Управом Українського Вільного Козацтва".

Історична козащина мала під собою зовсім реальну основу й відповідала вимогам і потребам свого часу. Реальним потребам відповідало й Вільне Козацтво 1917 року, коли воно взялося захищати майно й життя населення протн ексцесів розбурханей революційної стиції. Але яку реальну основу має або які потреби задовольняє Вільне Козацтво на еміграції? З опублікованої відозви не зовсім ясно, кого саме вона має на увазі, але звертається вона до всього українського народу-громадянства на еміграції, виставляючи свою політичну програму. Вона каже, що має собі завданням "організувати надійний, чесний та активний козацький кадр, як рушійну силу народу". З кого складатиметься цей кадр, яким способом він буде організуватися, - цього повторюємо - відозва не пояснює. В другому місці сказано, що це має бути витворена "властивими козацтву методами провідна верства, мужі праці, уродженей інтелігенції, як житєздатні нащадки козацтва". Хоч не зовсім я ко, але нехай буде й так. Ідемо далі. Хоч автори відозви засуджують усі політичні партії й безнадійно дивляться на їх майбутнє, та проте самі в суті річи заходжуються творити нову партію з дуже неясною поплутаною програмою. В першій пункті цієї програми говориться, що основним завданням новітнього козацького руху є оновлення та скріплення Української Держави, як організму строго правного, збудованого в душі та традиціях наших предків, на засадах приватней власности і нероєнальної ініціативи з обмеженням

в інтересах загалу. Дуже добре! Але далі йдуть уже зовсім як неясні пункти, де г веряться й про християнську філософію, і про культ козацтва та "свесвідні національно-організаційні методи вирішуваних справ на принципі народоправства" і "свідоме звернення до гуманітарної духовности і культури", й чимало ще такого, що його й не втерпашу, та й розшифрувати його тяжко. Все це робить враження чогось не-продуманого або не обдуманого. Безумовно автори відозви едусевлені найкращими намірами, стремління їх дуже симпатичні, але ці наміри, ці їх ідеєлогічні засади, висловлені так поплутано, що читаш-читаш і не добереш толку. Видко, що автори відозви мають якісь романтичні уявлення про суть історичної козащини, на яку вони раз-у-раз покликаються, для них неясна різниця між козащиною січовою, запорожською, яку вони малюють собі за Гегелем, і козащиною городовою, яка й була основою Козацької Української Держави 17-18 віків. А це ж були історичні явища не однакової ваги і значіння!

Відозва на-прикінці наводить цитату з Шевченкової поезії "Ляхам" але наводить її зовсім не до речі: - словами "Подай же руку козакові та серце ширше подай" і т.д. поет звертається до "Ляхів", себ-то до поляків, але при чім тут поляки?

## НОВІ КНИЖКИ:

Іван МАНІЛО.

### КОЛЮЧИЙ СМІХ.

Байки.

Львів, 1946. ст. 32.

Байка має в українській літературі добру традицію. Байки писали у нас Євген Гребінка, Лев Березниковський, Ст. Вітавський, Мих. Старницький, Борис Гринченко, а найбільшим майстром байкарства є Леонід Глібов. Але за останніх п'ятдесять років нових байкарів щось було не чути, і ми не можемо пригадати жодного новинки на полі байкарства.

З приємністю нотуємо появу нового байкаря в особі п. Маніло. Його збірка байок робить приємне враження дотепним вибором моментів, де фігурують звичайні алегоричні персонажі байки — убогі звірі, гарний фермер і досконалим літературним мезам, що не так часто трапляється у сучасних молодих поетів. Чимало байок є відгуком подій, що їх ми недавно перебули або й досі переживаємо, але автор з художнім тактом уникає гострої, презерної сатири, яка могла б уразити чи зачепити когось персонально. Особливо удавні на нашу думку, коротенькі байочки в збірці, які нагадують Гребінку або Березниковського.

—o—o—o—o—o—

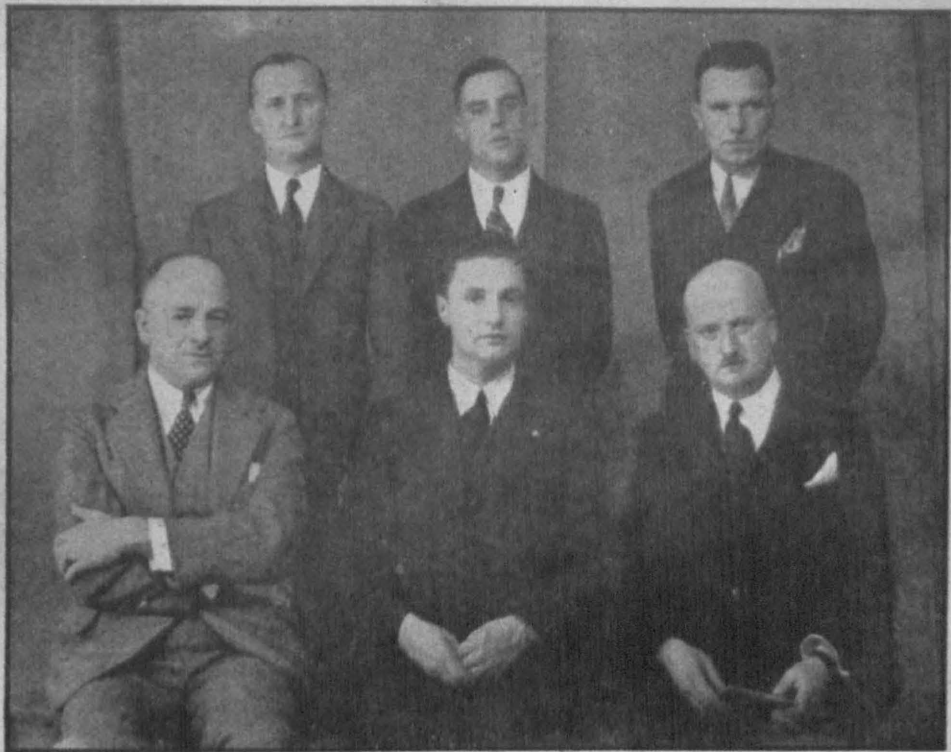
## Х Р О Н І К А .

### З УКРАЇНСЬКОЇ ВІЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК.

24-25 квітня 1946р. відбулася в таборі Сомер Касерне в Аугсбурзі Шевченківська конференція чотирьох груп Академії: 1/ Перед-тя ранньої історії, 2/ Історії та теорії літератури, 3/ Мовознавства і 4/ Мистецтвознавства. Конференцію відкрив президент Академії про. Д.Дорошенко. Конференція заслухала цілий ряд доповідей, присвячених Шевченкові.

Проф. В.Петров доповів про "Етапи розвитку шевченкознавства за останнє двадцятип'ятиліття". Провідна лінія розвитку шевченкознавства за останні десятиліття визначається, на думку доповідача, переходом від народництва, яке панувало в шевченкознавстві перед першою світовою війною, до неонародництва з одного боку, та наукового антинародництва з другого, в 20-30 роках по революції. Вже свого часу Драгоманов виступив проти культового ставлення до Шевченка, як "анестолом правди". Головним представником культового ставлення до Шевченка був Сфремов. В пореволюційні роки народницька концепція Шевченка живе в працях Річицького, Шабліовського, Стебуна. Однак ця концепція викликала реакцію в працях п. Зайцева/1939/ і М. Шагінія /МГ/, які перевали критичну ревизію сфремовської концепції життя й творчості Шевченка в світлі нових біографічних матеріалів і наукових студій над писаннями поета.

Проф. Д. Дорошенко в доповіді "Історичні теми в поезії Шевченка" відзначив перш за все той факт, що великий поет, як показали новітні дослідження, зовсім не був таким "самоуком", як гадали давніше: спеціально в обсягу історичної літератури він був добре начитаний і в обсягу знання історії України стояв на рівні сучасної йому історичної науки, а де в чому, завдяки своїй геніальній інтуїції випереджав її досягнення. Поезії Шевченка з історичними мотивами й сюжетами доповідач ділить на дві доби: до 1843р. і після того року. В першому періоді бачимо романтичне захоплення й ідеалізацію Козаччини в душі народних про неї уявлень і Гетьманщини, як доби "козацької слави і волі". Перша подорож поета на Лівобережжя, колишню Гетьманщину, приносить перелом в його поглядах на українське минуле. Картини закріпаченого, колишнього вільного народу, вразили його і викликали обурення проти провідної верстви Гетьманщини, яка зажадала свободу рідного краю й поневолення його населення. Головну причину лиха вбачав Шевченко у нещасливій спільці з Москвою, і звідси його негативне ставлення до Богдана Хмельницького та його ненависть до Петра I. і Катерини II. Не тільки в своїх поезіях, але і в повістях виявив Шевченко дуже добре ознайомлення з пам'ятками козацько-гетьманської старовини, здобуте ним з своїх подорожей по Лівобережжю та історично-археологічних екскурсій.



**В. П. Гетьманич між чільними Канадійцями в Монреалі.**

Сидять зліва направо: Дост. Т. І. Кунен, міністр в провінціальнонім уряді Квебеку; А. А. Гардінер, заступник начальника Пасажирського Відділу Канадійських Національних Зелізниць. Стоять зліва направо: П. І. Беррин, президент асекураційної компанії; п. Жену, родич п. Гардінера й п. В. Босий, візитатор чужинецьких шкіл при Католицькій Шкільній Комісії в Монреалі. (29-го листопада, 1937 р.).

Проф. Л. Вілецький дав дуже цікаву доповідь на тему "Шевченко в Яготині". Поет перебував у Яготині в родині князя Миколи Репніна з кінця 1843. до половини січня 1844р. Родина Репніна складалася із самого князя Миколи, його дружини і дочки, княжни Варвари. Крім того в родині жили три сестри Псьолівни: Глафіра, Олександра і Тетяна; відвідували Яготин мало відома ближче панночка Олга, В. За-кревський, О. Капніст, А. Лизогуб та інші випадкові знайомі. Великий і може найбільший вплив на Шевченка мала княжна Варвара Репніна, так само як і Шевченко на неї. Княжна полюбила Шевченка не тільки як свого друга і приятеля, але як і людину, з якою не задумуючись готова була з'єднати своє персональне життя. Але Шевченко робив на неї подвійне враження. З одного боку Репніна дуже високо цінила Шевченка як поета і вбачала в ньому українського національного генія. З другого боку Шевченко вражав її в буденнім житті своєю нерівністю відносин і своєю як їй здавалось, легковажністю. Вона не могла примиритись з тим, що поет, на якому лежала печать вищого духа, так безкур-рно і легковажно міг проводити час в товаристві з "мо-чемордами" й залицятись до панночок. Княжна ревнувала Шев-ченка до своєї приятельки Глафіри Псьолівни, талановитої малярки, що захопила собою поета. Княжна намагалася "пе-ревиховати" Шевченка, картала його за легковажне поводжен-ня. І Шевченко почував себе в родині Репніних опущеним і самотним. Свої почуття і настрої того часу змальовав Шевченко в поемі "Безталанний", яка має глибоко автобіо-графічні значіння.

Проф. Г. Ващенко в доповіді "Погляди Шевченка на по-хольогію мистецької творчості", виходив з твердження Шевченка, що "в справжньому мистецькому творі єсть щось захоплююче до є краєм за саму природу— це піднесена ду-ла мистця, це божественна суть творчості. Головна риса справжнього мистця є високий ідеалізм, прагнення до прав-ди і краси." Доповідач піддав критиці творчість сучасного письменства з погляду думок Шевченка і свої вимоги що до нього сформулював у тезі "вперед до Шевченка".

В доповіді єпископа Сильвестра/проф. Гавського/ "Ос-новні принципи творчості Шевченка" зазначено було, що основними рисами його творчої стихії є ліризм і романтизм. В своїх творах на історичні сюжети й мотиви Шевченко не дає розгортання дії в її історичній послідовності, а лиш самий наслідок дії. Тому й "Кобзар" Шевченка невеликий розмірами, але багатий змістом.

Проф. П. Феденко в доповіді "Наша національна назва в творах Шевченка" відзначив, що назва "Україна" в різних варіантах зустрічається у Шевченка поетично, в той час, як назви "українці" зовсім немає. Автор доповіді пояснює це тим, що останню назву заведено було до вжитку трохи пізніше.



Доповідь проф. В. Барки "Шевченко і Данте" торкалася питання про споріднені думки та постійні образи у Данте і Шевченка. Автор доповіді навів багато прикладів, що доводили подібність і в їх світовідчужанні і в творенні поетичних образів.

Дальші доповіді, виголошені на конференції, присвячені були спеціальним питанням, зв'язаним з формальною стороною поезії Шевченка та їх мовою. Проф. Д. Чижевський дав доповідь "Деякі проблеми дослідження формального боку віршів Шевченка". Проф. Я. Рудницький прочитав доповідь про "Наголос Шевченкових поезій". Проф. Юрій Шерех дав доповідь "Три літа в еволюції поетичної мови Шевченка" і проф. Вас. Лев про "Лексику ранньої творчості Шевченка."

В циклі мистецьких доповідей були виголошені доповіді: проф. С. Жука "Портрети Шевченка в скульптурі", проф. П. Курінного "Шевченко як дослідник пам'яток української культури", проф. П. Мефчик "Деякі прикмети малярської творчості Шевченка", проф. Д. Горнаткевич "Два малярські цикли Шевченка" і проф. Ол. Повстенко "Архітектурні роботи Шевченка".

9-10 травня 1946р. відбулася в Фюсені третя конференція Новознавчої групи У.В.А.Н., на якій заслухано доповіді: I/ проф. Д. Чижевського "До проблеми фонологічної та структуральної своєрідності славянських мов", 2/ проф. В. Чапленка "До початків історії української літературної мови", 3/ проф. П. Ковалів "Соборність української літературної мови", 4/ проф. М. Шенюрська "Організація діалектологічної праці в таборах", 5/ В. Петров "Давніші назви міст і річок України", 6/ проф. В. Мацяк "До проблеми топоніміки славянського осадництва Галичини", 7/ проф. Я. Рудницький "Етимологічний словник української мови", 8/ проф. А. Кацевалов "Розклад синтакси в античних написах Причорномор'я", 9/ проф. В. Державин "Проблема фонетичного прогресу", 10/ проф. Ю. Шерех "Вплив Галичини на творення всеукраїнської літературної мови в XX ст.", II/ проф. В. Лев "Боротьба за літературну мову в Галичині та її характер.

-o-o-o-o-o-

ПАНАХИДИ І ПОМИНКИ БЛАЖ. ПАМ'ЯТИ ГЕТЬМАНА  
ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО  
в перші роковини його смерті.

Ашафенбург

/Допис/.

В неділю 28.квітня в таборі в Ашафенбурзі в Свято-Покровський Таборовій церкві після літургії було відслу-

жено панахиду за спокій душі блаж.пам'яті Гетьмана Павла Скоропадського. Правив єпископ Метислав у сослуженні з настоятелем церкви о. Ол. Поповим, його вікарєм, протодіаконом і діяконом. Церква була переповнена вірними. Прекрасно співав церковний хор; особливо зворушливо лунали виголоси духовенства: "за славного Лицаря Землі Української Гетьмана Павла..." Велике патріотичне й релігійне піднесення викликала глибока своїм змістом і гарна формою проповідь преосвященного єпископа Метіолава, виголошена перед панахидою. Владика, що знав особисто Покійного, змалював теплими словами його високу, лицарську душу, його заслуги перед Рідним Краєм—і в той час, коли історія поклала на його плечі важкий тягар державної влади в Україні, і в той час, коли Рідний Край опинився під чужим ярмом, і треба було групувати сили для його визволення. З великим зворушенням сприймали вірні слова проповіді про невиснуду працю Покійного та його посвяту для добра України; про його вміння притягати до тої праці кращі сили й підносити наш український прапор в очах чужинців; про те, що величчя духова постать покійного Гетьмана назавжди залишиться для всіх хто знав його, яскравим прикладом того, як треба любити свій рідний народ, своєю великою ідеєю, і як треба щодня для того працювати в усяких обставинах...

Протодіакон виголошує "вічну пам'ять" Покійному, і слізи на очах вірних свідчать, що та пам'ять справді буде на віки. Глибоким сумом вічної краси і правди звучать останні акорди хорového співу: "Вічна пам'ять"...

О. Вірний.

Того ж дня в таборівій греко-католицькій церкві Ашафенбургу було відслужено о. деканом Хруцем в сослуженні з пан-отцями Бачинським і Веселовським панахиду при великій участі молящихся. Співав спільний хор православної й греко-католицької церкви.

У неділю 28. квітня 1946р. в роковини смерті Гетьмана Павла Скоропадського в таборівій церкві в Гайденау / в англійській зоні/ на греко-католицькій службі Божій о. др. Ф. Побігушко в своїй проповіді відзначив заслуги покійного Гетьмана. Після православної літургії церкву заповнили віруючі православні й греко-католики. Митрофорний протоієрей о. І. Губаржевський у співслуженні православно-го духовенства відправив панахиду за упокої душі Гетьмана Павла. В своєму пастирському слові о. митрат, характеризуючи діяльність Небіжчика, сказав, що всі українці, незалежно від їхніх політичних поглядів, шанують покійного Гетьмана, як видатного представника української державности.

/"Луна", ч. 13/.

8. травня в таборі Траунштейн з ініціативи таборової управи було відслужено в греко-католицькій таборовій церкві панихиду по душі бл. пам. Гетьмана Павла Скоропадського. Служило трое священників. На панихиду прийшло багато людей. У вечері того ж дня відбулася Академія - Концерт, присвячена пам'яті Покійного Гетьмана. Вступне слово сказав проф. М. Хустинський, що приїхав спеціально на цю Академію. Промовець охарактеризував головні моменти політичної діяльності Покійного, як за час його гетьманування, так і на еміграції. Він відзначив роль Гетьмана в історії українського національно-державного відродження та особливо підкреслив його заслуги в ділі культурно-національного будівництва. Промова зробила на слухачів дуже гарне враження.

Концертна частина складалася з співів хору під управою проф. о. Черкавського, двох деклямацій учнів місцевої української гімназії і деклямації артистки Державних Драматичних театрів у Києві Наталії Дорошенко, запрошеної для участі в концерті з Авґсбурґу. Артистка виконала "Гржавець" Т. Шевченка і "Великий похорон" Л. Старицької Черняхівської. Цей виступ нашої славної артистки справив виключне сильне враження на всіх присутніх, як високо майстерний зразок т.зв. героїчної деклямації. Особливо сильне враження зробив "Великий Похорон", в якому авторка глибоко художнє змалювала трагедію української душі - слова, пісні й старовини на передодні відродження нашої державности. Публіка була зворушена до сліз.

### З ГОЛОСІВ ПРЕСИ З НАГОДИ РОКОВИН

#### СМЕРТЬ БЛ. ПАМ. ГЕТЬМАНА ПАВЛА СКОРОПАДСЬКОГО.

З нагоди роковин дня смерті бл. пам. Гетьмана П. Скоропадського появились в українській еміграційній пресі статті присвячені пам'яті Покійного. В тижневику "Християнський Шлях", що виходить у Мюнхені, надруковано в ч. 19 з дня 12 травня 1946р. статтю Дра Степана Барана під заголовком "Три голоси про гетьмана Скоропадського". Це має бути "характеристика Гетьмана як людини", що її автор написав на основі спогадів трьох підкомандних Покійного - москаля, поляка й українця з часів, поки він став Гетьманом.

Подаємо з цієї статті деякі уривки. "Москаль" - то був генерал Довойно-Сологуб, що походив з білоруського роду. В 1926-1935 р. ген. Довойно-Сологуб був командантом 12-ої польської піхотної дивізії в Тарнополі, де Др. Баран був тоді адвокатом. За російських часів ген. Довойно-Сологуб служив ротмістром в одному з гвардейських полків у Петербургу - ще перед першою світовою війною. Командантом цього полку був тоді полковник Павло Скоропадський. "Довойно - Сологуб характеризує Гетьмана, з яким мав часті

службові й товариські зв'язки, як людину достойну, характерну та освічену. Скоропадський вже тоді відбивав корисно від пересічного типу гвардейських старшин, але не цікавився ближче тодішніми політичними й національними питаннями в Росії і в них не визнавався. Були тільки сліди в нього деякі симпатії до українства, винесені ще з молодості з родинних традицій. Назвер своїх проукраїнських симпатій він не виявляв. Вони були відомі його найближчому оточенню, що й не припускало, як казав мені ген. Довойно-Сологуб, що Павло Петрович Скоропадський відіграв колись видну історичну роль в Україні. А в тім ніхто з цього оточення й не думав ніколи, що московському царютові прийде кінець — і то так швидко. Не думав про це і сам пізніший Гетьман".

Другий, хто розповідав Дру Баранові свої спогади про Гетьмана, це був посол до польського союму Черніцький, що служив колись офіцером в російській армії і за часів першої світової війни був адъютантом Гетьмана, що командував тоді корпусом. Черніцький скінчив юридичний факультет у Києві, мав знайомих в українських кругах і прихильно ставився до українства. Коли вибухла революція, то Гетьмана, що "мав серед німечих резервових старшин і військової маси марку людяного генерала, особисто не зачіпали. А в тім і сам Черніцький, як його адъютант і один з керманічів фронтового військового руху, робив відповідний настрій для свого шефа, якого інформував постійно про загально-російські і прифронтові політичні події. Як політичний діяч і в додатку юрист, він добре визнався в тих подіях і був так сказати — першим політичним інструктором майбутнього Гетьмана. Знаючи добре родинну історію Скоропадських і проукраїнське наставлення свого шефа, старався це й практично використати... Черніцькому вдалося легко намовити Скоропадського до першого публичного виступу на великому солдатському вічу, що його він сам був одним з організаторів. Обговорював з ним зміст короткої промови. Знаючи добре тодішнє політичне в Росії і психіку солдатських мас, достроїв відповідно і промову свого шефа. Зміст промови ген. Скоропадського припав до вподоби тисячним масам воликів, і віче закінчилося великою овацією воликів для нього. Промовляв по російськи, бо зібрані воики були різних національностей. Перший виступ пройшов блискуче. Ген. Скоропадський дав доручення організувати окремо українські частини у своєму корпусі. Була це чи не перша українська фронтова організація в російській армії, за якою пішли подібні організації і на інших відтинках фронту."

Третій, хто поділявся з Дру Бараном своїми спогадами про Гетьмана, це був українець, генерал Микола Капустяноський, що служив в корпусі ген. Скоропадського,

як старшина генерального штабу. Він розповів про те, — що зрештою було відомо й раніше, як ген. Скоропадський врятував Київ і взагалі Україну від розгрому розагітованої солдатської маси що стихійно демобілізувалася в осени 1917 року й рушила з фронту грабуючи й пляндруючи все на своїй дорозі. "Київ був zagrożений, а з ним і початки державної праці. І коли б ця повинь була тоді докотилася зі зброєю в руках аж до Дніпра, і пішла далше, то можна прийняти, що не прийшло б до проголошення третього і четвертого універсалів. Україна як самостійна держава мабуть була б тоді взагалі не народилася". Врятував тоді корпус ген. Скоропадського, що зайняв Старокостянтинів і Шепетівку на Волині, захопив занархізовані штаби, розброїв воєнків і вже розброєних пустив далі на північ і на схід.

Ген. Капустянський розповів також і про старання пок. Гетьмана перевести повну організацію регулярної української армії в кінці 1917 року, що одначе не почастило зробити: "швидкий розвал фронту із занепадом дисципліни і безперервна розкладова агітація робили своє та обхопили небавком і українські частини. Передовсім ті, що були в самому Києві, чи недалеко від нього. Невтральність тих українських військових частин, національно ще мало освідмлених довела врешті до упадку з кінцем січня 1918 року української стліці".

—o—o—o—o—o—

Таборовий часопис "Луна", видаваний в Гайденау / в англійській зоні /, приніс в ч. II, з дня 28. квітня 1946р. невеличку статтю проф. Др. І. Марч<sup>ЕНКА</sup> "Гетьман Павло Скоропадський / "До роковин смерти" /, яку ми передруковуємо повністю.

### ГЕТЬМАН ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ

/ До роковини смерти /.

"Рік тому, 26 квітня 1945 року, на 72 році життя вмер від ран, що дістав їх під час повітряного нападу, Гетьман Павло Скоропадський. Походив він із старого українського старшинського роду. Під час першої світової війни він командував корпусом у російській армії. Після лютневої революції 1917 року українізував свій корпус, а потім організував українське вільне козацтво.

29 квітня 1918 року на з'їзді українських хліборобів Павла Скоропадського було проголошено Гетьманом України.

"8 місяців тяжкої муки" — так у своїх спогадах характеризував небіжчик Гетьман часи його керування українською державою. За цей час у державній діяльності було чимало зроблено. Але все ж таки не почастило Гетьманові у

дннлтково трудній міжнародній ситуації, при дуже складних внутрішніх соціально-політичних і національних взаємовідносинах знайти той шлях, який привів би до об'єднання, до консолідації національних сил і до створення незалежної державної сили.

В еміграції Гетьман активно оприяв об'єднання українських національних сил.

Під час другої світової війни не раз подавав він меморандуми до німецького уряду, домагаючись прав українського народу, й визнання української державності.

На схилі свого віку Гетьман міг з логічним сумлінням сміливо дивитися вперед назустріч суду історії".

—о—о—о—о—о—

### Табір Фюссен

28.У.в 9 год.ранку в таборі Фюссен відправлено заупокійну службу Богу в греко-католицькій церкві. Посеред церкви поставлено було символічну домовину, прикрашену зеленим, на ній портрет покійного Пана Гетьмана, оздоблений червоною китайкою. В 10 год. ранку панахида в Українській Автокефальній Православній Церкві.

Посеред церкви символічна домовина, прикрашена квітами й зеленим, на ній Державний Герб і портрет Пана Гетьмана /збільшений, в цивільному збрані/. Співав хор "Україна" під орудою проф. Неостора. На домовину покладено вінки від: 1/ МОСГД у Фюссені, 2/ від Спільки Лікарів, 3/ Спільки Інженерів, 4/ Українського Таборного Театру, 5/ Спільки Письменників і Журналістів, 6/ Технічно-Промислової Школи. В II год. відслужено панахиду в Греко-Католицькій церкві перед символічною могилою. Служив настоятель церкви о. Кравчук. Співав церковний хор. Вінки покладено від тих самих організацій, що і в Православній Автокефальній Церкві.

### Табір Мангейм.

Тут відправлено панахиду за упокій души Гетьмана Павла Скоропадського 28.У. в таборній православній церкві. Службу Богу правив Владика Григорій і священники о. Митрофан і о. Бурко. Владика Григорій сказав дуже гарне слово.

### "Останні дні життя Гетьмана П. Скоропадського".

Під таким заголовком уміщено в ч. 5 часопису "Церква і Життя"/20.У.1946/ на ст: 10-13 статю, яка закінчується словами: "Так трагічно закінчив своє життя український Гетьман, що в початках 1945р. виявив стільки політичної прозорливості, національної гідності, такту і далекосяглого державного розуму. Ніхто інший як саме Гетьман Павло Скоропадський намовив усіх лідерів української політичної думки об'єднатись у поє-національний блок та однодушно слу-

## ІХ.

жити єдиної опільній воєнаціональній ідеї... Українська історія ніколи не забуде цього великого національно-державницького чину покійного Гетьмана і впише Його імя великими літарами на своїх сторінках. У перші роковини смерті ов.пам'яті Гетьмана Павла Скоропадського низько охиляємо свої голови перед Його світлою Тіню".

-o-o-o-o-o-